

ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ ТА ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

DOI 10.31558/2519-2949.2023.3.12

УДК 94(73:410):327"1997/2009"

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-1524-9915>

Войтович О. І., Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

АМЕРИКАНО-БРИТАНСЬКІ ВІДНОСИНИ (1997–2009 рр.)

Розглядаються „особливі відносини” між США та Великобританією у період 1997–2009 рр. через їхні двосторонні відносини та спільну діяльність у розв’язанні міжнародних проблем у Європі та у регіоні Перської затоки. Практика свідчить, що відносини довели свою ефективність, а країни стали взаємозалежними. Метою статті є дослідження діяльності англо-американського союзу в сучасних міжнародних відносинах. При цьому автором вирішувались завдання: дати оцінку „особливим відносинам” двох країн крізь призму подолання кризових явищ, покладаючись на аналіз мемуарної літератури як джерела дослідження. Методами дослідження є порівняльно-історичний та системний, які дають можливість об’єктивного висвітлення предмету наукової розробки. Двосторонні відносини у період діяльності другої адміністрації президента Б. Клінтона та прем’єр-міністра Т. Блера були досить результативними. Два лідера продемонстрували повне взаєморозуміння, спільність філософських і політичних поглядів, які вони назвали „третім шляхом”, однаковість підходів щодо подолання внутрішньополітичних, соціально-економічних та зовнішньополітичних проблем. Це був один із сильних тандемів в двосторонніх відносинах за роки після завершення Другої світової війни. Він довів свою ефективність у розв’язанні проблеми Косово, успішно завершив свою місію у Північній Ірландії. Не менш інтенсивними та ефективними були стосунки між президентом Дж.В. Бушем і Т. Блером попри їхні певні розбіжності у політико-філософських поглядах. Трагічні події 11 вересня 2001 р. у США зблизили двох лідерів, які пліч-о-пліч боролись з міжнародним тероризмом в Афганістані. Їхня діяльність проти режиму С. Хусейна, якого звинувачували у виготовленні зброї масового знищення, чи не ключова, але її оцінки суперечливі. Однак неконструктивні підходи іракського лідера щодо розв’язання цього питання, до того ж який тривалий час робив виклик країнам регіону, варті жорсткої критики. Мемуарна література була основним джерелом вивчення „особливих” американо-британських відносин і дала можливість розгледіти певне розмаїття точок зору на питання, що досліджувались.

Ключові слова: англо-американський союз, „особливі відносини”, „розумна стратегія”, розширення НАТО, іракська криза, ольстерське питання, косовська проблема.

Вступ. Американо-британські відносини – важливий фактор підтримки рівноваги сил у Європі, особливо у її центральній частині. Не дивлячись на провідну роль Сполучених Штатів у цьому альянсі, дві країни взаємозалежні. Без Америки Великобританія втратить роль посередника у відносинах з континентальною Європою. Британський прем’єр-міністр Т. Блер писав, щодо місця його країни у світі: „...ми повинні реалізувати свою силу через союзи” і одним із таких був союз з Вашингтоном [1, с. 338]. Він закликав нових лейбористів до підтримання „міцних стосунків із США” [1, с. 356]. Раніше аналогічну думку висловив колишній держсекретар США Г. Кіссінджер. Аналізуючи „особливі відносини” він писав, що, „дружба зі Сполученими Штатами залишалась центральним елементом британської зовнішньої політики з самого завершення Другої світової війни” [8, р. 50]. З іншого боку він підкреслював велике значення Великобританії та Європи для своєї країни і застерігав, що у разі нехтування ними Америка може перетворитись „не тільки психологічно, але й географічно та геополітично у острів біля берегів Євразії” [7, р. 822].

Метою статті є дослідження діяльності англо-американського союзу в сучасних міжнародних відносинах. При цьому автором вирішувались завдання: дати оцінку „особливим відносинам” двох

країн крізь призму подолання кризових явищ у міжнародних відносинах, покладаючись на аналіз мемуарної літератури як джерела дослідження.

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань було застосовано **методи**: порівняльно-історичний та системний, які дають можливість об'єктивного висвітлення предмету наукової розробки.

Результати. У січні 1997 р. Б. Клінтон вдруге склав присягу президента Сполучених Штатів Америки. У порядку денному двосторонніх „особливих відносин” нерозв'язаними залишалися питання: про врегулювання ситуації у Північній Ірландії, ситуація на Балканах і навколо Іраку. Були й нові – розширення НАТО.

За свідомством Г. Кіссінджера, у 1994 році США були проти членства в НАТО східноєвропейських країн – колишніх учасників Організації Варшавського Договору (ОВД) [7, р. 824]. На початку 1990-х років він писав, що програма „Партнерство заради миру” „не проміжна зупинка на шляху до НАТО”, як часто тоді стверджували, „а альтернатива членству у ній, точно так же як Локарнський договір був альтернативою британського союзу з Францією”, якого остання ждала у 1920-ті роки [7, р. 824–825].

Слід зазначити, що у Сполучених Штатах була серйозна опозиція планам розширення НАТО. Серед відомих державних діячів і дипломатів, які виступали проти, були: сенатор Сем Нанн (свого часу він виступав проти „широкого тлумачення” американською стороною (так як воно суперечило духу та змісту документу) Договору по ПРО 1972 р. між США та СРСР; вважав, що радянсько-американський Договір з РСМД 1987 р. – це крок на шляху до підписання Договору про скорочення стратегічних наступальних озброєнь (СНО)), патріарх американської дипломатії Джордж Кеннан (автор доктрини „стримування комунізму”, який визнав, хоча із застереженням, ідею мирного співіснування і критикував адміністрацію Дж. Буша за те, що вона недостатньо враховувала інтереси безпеки СРСР, коли розв'язувалось німецьке питання) та багато інших. Держсекретар М. Олбрайт потім писала: „Джордж Кеннан, „жива ікона” дипломатії США, засудив розширення НАТО як „саму велику помилку західної дипломатії за весь період після завершення „холодної війни”” [5, р. 319–320].

Чим пояснюється така зміна підходів американського керівництва щодо розширення північноатлантичного альянсу. Можна зробити припущення, що Америка, як єдина наддержава, що залишилась після завершення „холодної війни” не встояла перед спокусою продемонструвати свою могутність колишнім суперникам. Шведський дипломат Г. Лільєгрєн в аналітичній записці до МЗС своєї країни у червні 1997 р. зазначав, що друга адміністрація Клінтона у проведенні зовнішньої політики тепер діятиме більш жорстко і спиратиметься на військову силу. Він писав: „Невизначеність, яка панувала в перші роки і певною мірою відображала притаманну президентові Клінтону схильність до компромісів, тепер поступилася набагато активнішій політиці на чолі з державним секретарем Мадлен Олбрайт, що є її головним ініціатором” [4, с. 276]. У зовнішньополітичному курсі США з 1997 року Лільєгрєн знаходить спільні риси з жорсткими зовнішньополітичними підходами наступного президента Дж.В. Буша [4, с. 277].

В питанні розширення НАТО адміністрацію Б. Клінтона наприкінці травня 1997 р. підтримав уряд Великобританії, керований вже Т. Блером [5, р. 328]. Чергова хвиля розширення альянсу, як відомо, відбулась у березні 1999 р.

На парламентських виборах у травні 1997 року, після 18 років перебування в опозиції, перемогу здобули лейбористи на чолі з Т. Блером. Клінтон вперше зустрівся з ним у листопаді 1995 р. Тоді Блер йому запам'ятався, як „яскравий молодий лідер опозиції”, який „відроджував Лейбористську партію” і погляди якого були схожими на ті підходи, які поділяло керівництво Демократичної партії США [6, р. 686]. За словами Т. Блера, Б. Клінтон вважав його – „прихильника третього шляху” – прогресистом у був дуже радий його перемозі [1, с. 13].

Дж. Мейджор, тепер вже экс-прем'єр-міністр, згадував, що Дж. Буш був дійсно гарним другом: „першим зателефонував мені, коли я став прем'єр-міністром, і першим подзвонив, коли я програв. ...Білл Клінтон також зателефонував, як завжди легко та дружельюбно” [9, р. 728]. Щодо „дружельюбності” слід нагадати певну напругу у стосунках між двома лідерами, коли президент дозволив лідеру „Шин Фейн” Дж. Адамсу в'їхати до США у січні 1994 р. Дехто припускав, що такий крок з боку президента був помстою прем'єр-міністру за підтримку Дж. Буша під час президентської кампанії 1992 року, нібито президент був „сердитий” на прем'єр-міністра. Клінтон відхилив таке припущення і писав, що „всупереч думки британців, я ніколи не відчував особливого (курсив наш. – О.В.) незадоволення Мейджором” [6, р. 580–581]. Попри все, ці спогади можна розцінювати як свідчення рівня довірливих стосунків між лідерами країн, які впевнені в неодмінному продовженні „особливих відносин” між Америкою та Великобританією.

Наприкінці травня 1997 р. президент США Б. Клінтон відвідав Великобританію, де він зустрівся з прем'єр-міністром Т. Блером. Спогади президента свідчать, що він ставився до нового прем'єр-міністра з великою симпатією. Їх поєднували політичні погляди, молодість. Клінтон писав про Блера: „Я вважав, що у нього були всі задатки для того, щоб стати успішним лідером і Великобританії, і Європи, і з оптимізмом ставився до перспективи нашого майбутнього співробітництва” [6, р. 756]. Самої високої оцінки тандему Клінтон–Блер і особисто президенту дав у спогадах британський прем'єр-міністр. „Як особистості, – писав він, – ми різнилися значно менше, ніж зазвичай вважала публіка, але як політик я покладався на думку майстра. Клінтон був обдарований усебічно. Неперевершений інтелект Білла часто був прихований його манерою поведінки, але він мав неймовірні аналітичні здібності... і постійно шукав нових ідей. Білл був кмітливий” [1, с. 246–247]. Не буде помилковим порівняння цього тандему з іншим впливовим дуєтом: Рейган–Тетчер. Вони були однодумцями у питаннях проведення економічних реформ, соціальної політики і особливо зовнішньої політики [3, с. 97–108].

На початку лютого 1998 р. Т. Блер прибув до Сполучених Штатів з офіційним візитом. (Американський президент був тоді під прицілом ЗМІ через скандал, пов'язаний з його стосунками з М. Левінські.) Клінтон згадував: „Тоні рішуче підтримував мене на публіці, постійно підкреслюючи спільність наших підходів до економічних, соціальних і зовнішньополітичних проблем. ...Тоні заявив у весь голос, що я являюся не тільки його колегою, але й другом” [6, р. 778].

На порядку денному „особливих відносин” тоді були два питання: Ірак і Північна Ірландія. У березні 1998 р. американський президент відвідав цю складну складову частину З'єднаного Королівства, де тривав процес мирного врегулювання. Його інтерес до цього питання був викликаний, по-перше, його походженням. У спогадах Клінтон з гордістю пише про своє ірландське коріння (і практику ділових зустрічей з Дж. Адамсом і Д. Трімблом у День Святого Патрика) [6, р. 648] та про неодноразове перебування у Північній Ірландії (лише у 2000 році він приїздив у лютому та грудні) [6, р. 896, 932]. По-друге, президент вважав, про що свідчить його політична філософія, що ця проблема має бути розв'язана і віддавав належне у її врегулюванні Т. Блеру [6, р. 878]. У травні 1998 р. відбулось голосування на підтримку „Угоди Страсної п'ятниці” і абсолютна більшість населення підтримала її [6, р. 787]. Блер і Клінтон у серпні того ж року відвідали разом Північну Ірландію. [6, р. 807–808]. Британський прем'єр потім писав, що у розв'язанні ольстерської проблеми роль Б. Клінтона була дуже позитивною [1, с. 205].

Чергове напруження у регіоні Перської затоки прийшлося на лютий 1998 р., коли С. Хусейн вислав з країни міжнародних інспекторів, які там перебували з метою виявлення виробництва зброї масового знищення. У відповідь Клінтон і Блер переконували інші країни НАТО підтримати бомбардування Іраку [6, р. 778]. Ситуація знову загострилась у листопаді–грудні 1998 р. Держсекретар США у 1997–2001 рр. М. Олбрайт називала все, що відбувалось навколо Іраку після завершення операції „Буря в пустелі” і до початку операції „Лисиця у пустелі” „міжнародною мильною оперою” [5, р. 364]. Така оцінка пояснювалась поведінкою Хусейна, про що писалось вище, і тим, що він відмовився співпрацювати з міжнародним співтовариством і вивів країну із МАГАТЕ. І, як здається тим, що країни Заходу абсолютизували силовий підхід щодо розв'язання проблеми.

Операція „Лисиця у пустелі” почалась 16 грудня 1998 року. У цій операції брали участь також британці [2, с. 250]. По Іраку було завдано повітряних ударів. За словами Олбрайт, це був „зворотній пункт”, оскільки США перейшли від політики стримування Багдаду за допомогою інспекцій до політики „стримування плюс”. На практиці це означало, що американці, спираючись на союзні військові сили, тепер могли не тільки більш жорстко стримувати Хусейна, а й працювати над ослабленням його влади [5, р. 364–365]. Втім проблема залишилась нерозв'язаною.

Західні державні діячі у поясненні правоти своїх дій упродовж 90-х років щодо колишньої Югославії зазвичай схилилися до демонізації особистості сербського лідера С. Мілошевича. Британський прем'єр-міністр Дж. Мейджор, аналізуючи витоки конфлікту в колишній югославській федерації, писав, що „амбіції Мілошевича щодо Сербії призвели до самоствердження інших республік” [9, р. 532]. У такий спосіб він намагався пояснити, чому Захід на початку 90-х рр. визнав незалежність „квітучої Словенії” та Хорватії, де Мілошевичу протистояв хорватський лідер Ф. Туджман, змушений боротись з розлюченою сербською меншістю в Країні та на сході Славонії [9, р. 532–533].

М. Тетчер пояснювала війни у колишній Югославії бажанням С. Мілошевича створити „Велику Сербію” [10, р. 297]. „Без Мілошевича, – писала вона не без упередження, – війн проти держав,

що входили в Югославію взагалі могло не бути, а якщо б вони й були, то навряд характеризувались такою жорстокістю і тривалістю” [10, р. 298]. На її думку, наприкінці ХХ ст. Сербія перебувала під владою ідеології, яка мала багато спільного з ідеологією Німеччини 1930-х років [10, р. 316]. І взагалі, вважала вона, сербам притаманне лукавство [10, р. 286]. Таке упереджене ставлення до цілого народу не вперше спостерігається у державних діячів Великобританії. Можна згадати ставлення у 1930-ті роки прем'єр-міністра Р. Макдональда до чехословаків, як до „гуземців”, або ж ставлення королеви Вікторії та уряду Б. Дізраелі до сербів, як „розбійників”, під час національно-визвольного повстання у 1876 році, яке було жорстоко придушене османами.

Іншої думки про Мілошевича був колишній міністр закордонних справ Великобританії Д. Оуен. Не ідеалізуючи його, він, весною 1993 р., вважав, що сербський лідер: „...потенційно дуже впливова фігура” і він ніби „той, хто готовий зіграти конструктивну роль. Я думаю, що Мілошевич – сама важлива фігура у всьому регіоні” [11, р. 9]. Можливо на Мілошевича негативно впливала „розумна стратегія” Заходу щодо Балкан, яка на думку М. Тетчер повинна передбачати „дипломатичну жорсткість, переконливу загрозу використання сили, а у разі загострення ситуації, ефективну військову акцію” [10, р. 286]. До речі, тоді ж в інтерв'ю Д. Оуен висловив думку, що для косовських албанців сербського краю Косово потрібно розробити справжню автономію [11, р. 5].

Г. Кіссінджер писав, що у діях колективного Заходу були певні помилки, які не завжди визнавались, наприклад, щодо Боснії. Він вважав, що у боснійському питанні були прорахунки у адміністрації Дж. Буша у 1991 р. і адміністрації Б. Клінтона у 1993 р. [8, р. 267]. А „визнання країнами НАТО незалежної суверенної держави Боснії у 1992 році”, якої на політичній карті ніколи не існувало і яке мало на меті сприяти становленню молодій державі, неодмінно „привело до громадянської війни” [8, р. 268].

На початку 1999 р. загострилась проблема Косово. Т. Блер з самого початку наполягав на силовому варіанті її розв'язання, так як вважав, що дипломатичний шлях не допоможе. Особисті стосунки з Б. Клінтоном („ми були політичними спорідненими душами”, – писав Блер [1, с. 245]) давали йому можливість тиснути на президента з метою спонукати його до активних дій, бо від Сполучених Штатів залежало розв'язання проблеми. „Ми з Біллом, – писав Блер, – погодилися вдатися до воєнних дій через НАТО, здійснивши серію повітряних ударів” [1, с. 250]. М. Олбрайт підкреслює, що „всі члени НАТО підтримали військову операцію проти Белграду у березні 1999 р.” [5, р. 521–522]. „Особливі відносини” мали місце і на рівні міністрів закордонних справ. Держсекретар згадувала практику колекторних нарад з міністрами, у тому числі з британським міністром закордонних справ Р. Куком, як „практичну дипломатію нового типу” [5, р. 524].

Як оцінювали західні лідери режим Мілошевича писалось вище. На боці тих, хто підтримував військову акцію проти Белграду була й М. Тетчер. Вона відзначила Блера; вважала, що війну проти Мілошевича і за Косово потрібно довести до кінця, бо режим сербського лідера „справся на ідеологію геноциду” [10, р. 309–310]. У зв'язку з цим Г. Кіссінджер дійшов висновку, що у випадку з Косово, коли велись бомбардування Югославії, Америка застосувала „нову доктрину втручання з гуманітарною метою” [8, р. 253]. За його словами, заяви на користь доктрини перманентного втручання лунатимуть „особисто гучно після тріумфальної операції НАТО в Косово” [8, р. 253].

З початком нанесення авіаударів американськими і британськими пілотами, Блер висловився за проведення операції сухопутними військами, як тільки ситуація стане „напівсприятливою” [6, р. 851], [5, р. 527–528], [8, р. 258]. Але серед членів НАТО не було єдиної точки зору щодо такого варіанту спільних дій. „В результаті, – писала М. Олбрайт, – нас врятували добрі стосунки між президентом Клінтоном та прем'єр-міністром Блером” [5, р. 529].

Військова операція проти Союзної Республіки Югославії завершилась перемогою Північноатлантичного альянсу, керованого Америкою і в даному випадку Великобританією. У червні 1999 р. край Косово перейшов під управління ООН. Тетчер вважала операцію НАТО в Косово успішною [10, р. 313]. М. Олбрайт писала, що перемога над Мілошевичем була результатом „рішучості президента Клінтона, прем'єр-міністра Блера” генсека НАТО та інших лідерів альянсу [5, р. 544].

„Особливі” американо-британські відносини проявились у однаковості оцінок політичними лідерами дій та поглядів один одного. Тоні Блер назвав дії колективного Заходу, керованого США, у Косово „перемогою „прогресивного” напрямку в області зовнішньої політики, який прийшов на зміну застарілим традиційним уявленням” [8, р. 253].

У грудні 2000 р. Б. Клінтон відвідав Великобританію. В одній із публічних промов він подякував Т. Блеру „за його дружбу”, за „наше партнерство”. Потім він напише: „Я цінував час, який ми провели

разом” [6, р. 934]. У січні 2001 р. Дж.В. Буш склав присягу президента Сполучених Штатів Америки. Г. Лільєгрєн писав, що „перша адміністрація Буша з самого початку засвідчила готовність сприяти американським інтересам набагато агресивніше, ніж адміністрація Клінтона” [4, с. 277].

Вперше новообраний президент зустрівся з прем'єр-міністром Т. Блером вже у наступному місяці. Дж.В. Буш писав про цю зустріч у Кемп-Девіді: „Тоні був першим іноземним лідером, якого ми запросили, – це була дань особливим відносинам між Сполученими Штатами та Великою Британією” [2, с. 253]. Між двома лідерами існували певні розбіжності у політичних поглядах. Блер був „лівоцентристом” і другом Клінтона, Буш – консерватором, який критикував реформи свого попередника, а потім почав їх згортати. Не дивлячись на це, тандем Буш–Блер став одним із дієвих. Дж.В. Буш згадував: „Щобільше часу ми проводили разом, тим більше я поважав Тоні. З роками він став моїм найближчим партнером і найкращим другом на світовій сцені” [2, с. 254]. За словами президента, в роки його перебування у Білому домі прем'єр-міністр відвідав США більше як 30 разів [2, с. 254]. Буш цінував у своєму колезі те, що той „мав стратегічне мислення і міг передбачити, що діється за поворотом” [2, с. 255].

Тісне єднання двох лідерів, двох країн сталось після трагічних подій 11 вересня 2001 р. у США, коли вони розпочали боротьбу з міжнародним тероризмом. Т. Блер писав: „Мішенню була не сама Америка, а всі, хто поділяв американські цінності” [1, с. 367]. Блер максимально активно підтримав (і вбачав в цьому свою головну роль) американського союзника у військовій кампанії в Афганістані, яка почалась 7 жовтня 2001 року і тривала два десятиліття. Ядро коаліційних сил у цій війні проти терористичної організації Аль-Каїда склали англо-американські війська. За словами прем'єр-міністра, Дж.В. Буш „щиро вітав дружбу, яку засвідчили я і Британія. Він не просто цінував її, а знайшов у ній джерело сили” [1, с. 376–377].

Свідченням високого рівня „особливих відносин” між двома країнами можна розглядати виступ Т. Блера перед обома палатами Конгресу США у липні 2003 р., коли вже тривала військова операція проти Іраку. А з приводу президентських виборів 2004 р. прем'єр-міністр, якому була політично ближчою Демократична партія, писав: „Поразка Буша означала поразку Блера” [1, с. 543]. Дж.В. Буш писав, що вони разом поділяли „віру в перетворюючу силу свободи” і цінував таку рису Т. Блера, як хоробрість. Повною мірою вона, за словами президента, „проявилася в Іраку” [2, с. 254–255].

Г. Кіссінджер писав, що після операції „Лисиця у пустелі” позиції США в районі Перської затоки помітно послабшали. Адміністрація Клінтона під кінець свого перебування у Білому домі дозволила припинити практику інспектування Іраку силами ООН, що дозволило С. Хусейну взятись за виробництво зброї масового знищення [8, р. 181].

Війна проти Іраку у 2003 р. – одне з „ключових рішень” тандему Буша–Блера. Аналізуючи причини війни і силового усунення іракського диктатора С. Хусейна, вони дійшли висновки, в чому були переконані що в Іраку розроблялась зброя масового знищення [2, с. 265], [1 с. 404]. Упродовж тривалого часу С. Хусейн робив виклик світу, порушував санкції Ради Безпеки ООН. Але як здається, що розв'язання проблеми у такий спосіб було викликано бажанням виправити помилку, якої Захід припустився раніше. У спогадах Т. Блер писав, що у 1980-х роках країни Заходу озброїли Саддама, щоб перешкодити Ірану у війні 1980–1988 рр. „То був тактичний хід, але стратегічна помилка”, – такий висновок зробив британський прем'єр-міністр [1, с. 412].

Дж.В. Буш засвідчує, що зброї масового знищення в Іраку не знайшли, „ми всі помилися” [2, с. 285–286]. Але він переконаний, що „коли Саддама не стало, світ став безсумнівно безпечнішим” [2, с. 286]. „Я абсолютно переконаний, – пише він, – що усунення Саддама від влади було правильним рішенням” [2, с. 291]. Такої ж думки і Т. Блер. „На основі того, що ми справді знаємо тепер, – зазначає він, – я й досі вважаю: якби ми лишили Саддама при владі, то був би більший ризик для нашої безпеки, ніж повалення його” [1, с. 403]. Дві країни довгі роки працювали в Іраку над подоланням наслідків військової операції та над політичним та соціально-економічним облаштуванням країни після повалення С. Хусейна.

У листопаді 2003 р. президент Буш відвідав Великобританію з державним візитом, що в умовах проведення операції в Іраку свідчило про високий рівень „особливих відносин”, які, до речі, мають багату і у той же час складну історію. Чого лише варті Війна за незалежність 1775–1783 рр. та англо-американська війна 1812 р. У травні 2007 р. в Сполучених Штатах святкувалась 400-річчя заснування Джеймстауна – першого англійського поселення в Північній Америці. На цих урочистостях були присутніми королева Єлизавета II та принц Філіп [2, с. 309].

Весною 2006 р. Дж.В. Буш та Т. Блер разом з союзниками обговорювали різні варіанти санкцій з метою змусити Іран зупинити власну програму ядерних досліджень [2, с. 448]. У 2008 р. американський президент і прем'єр-міністр Г. Браун брали участь у самміті НАТО у Бухаресті, де мали місце дискусії щодо перспектив вступу України та Грузії до альянсу. Два лідера схилились до позитивного рішення питання в майбутньому [2, с. 461–462].

Висновки. Розглянуто роки діяльності президентів Б. Клінтона та Дж. В. Буша і прем'єр-міністрів Дж. Мейджора, Т. Блера та Г. Брауна. Вони свідчать про високий рівень „особливих відносин” США та Великобританії, які стали взаємозалежними. Період був насичений драматичними подіями у Європі і США та поза їх межами. Дві країни зіграли одну з ключових ролей у боротьбі з міжнародним тероризмом та іншими проблемами і довели життєздатність їхнього альянсу, який є важливим фактором у досягненні стабільності та безпеки в міжнародних відносинах.

Бібліографічний список:

1. Блер Т. Шлях / пер. з англ. Петро Тарашук. Київ: Темпора, 2011. 848 с.
2. Буш Дж.В. Ключові рішення / пер. з англ. Н. Гербіш. Київ: Брайт Стар Паблішинг, 2012. 512 с.
3. Войтович О.І. М. Тетчер і Р. Рейган у спогадах сучасників: політичні портрети // Вісник ОНУ. Політичні науки. Одеса, 2016. Том 21. Випуск 4 (27). С. 97–108.
4. Лільєгрєн Г. Від Таллінна до Туреччини. Мемуари шведа і дипломата / пер. з англ. А. Тарашук. Київ: Темпора, 2010. 352 с.
5. Albright M. Madam Secretary. New York: Miramax Books, 2003. xvi, 720 p.
<https://archive.org/details/madamsecretary0000unse> URL: (Дата звернення: 6.08.2023)
6. Clinton B. My Life. New York: Alfred A. Knopf, 2004. 957, xlii p.
[URL: https://archive.org/details/mylifecl00clin](https://archive.org/details/mylifecl00clin) (Дата звернення: 3.08.2023)
7. Kissinger H. Diplomacy. New York: Simon & Schuster, 1994. 912 p.
[URL: https://archive.org/details/diplomacy00kiss/page/n7/mode/2up](https://archive.org/details/diplomacy00kiss/page/n7/mode/2up) (Дата звернення: 6.08.2023)
8. Kissinger H. Does America Need a Foreign Policy? Toward a Diplomacy for the 21st Century. New York: Simon & Schuster, 2001. 318 p. URL: <https://archive.org/details/doesamericaneedf0000kiss/page/n9/mode/2up> (Дата звернення: 6.08.2023)
9. Major J. The Autobiography. New York: HarperCollins Publishers, 1999. xxiii, 774 p.
[URL: https://archive.org/details/johnmajor00john/page/774/mode/2up?view=theater](https://archive.org/details/johnmajor00john/page/774/mode/2up?view=theater)
 (Дата звернення: 3.08.2023)
10. Thatcher M. Statecraft. Strategies for a Changing World. London: HarperCollins Publishers, 2002. xxv, 486 p.
[URL: https://archive.org/details/statecraft00marg](https://archive.org/details/statecraft00marg) (Дата звернення: 3.08.2023)
11. The Future of the Balkans. An Interview with David Owen. The Editors // Foreign Affairs. Spring, 1993. Vol. 72. № 2. P. 1–9.

References:

1. Bler, T. (2011). Shljakh / per. z anghl. Petro Tarashhuk. [A Journey]. Kyjiv: Tempora, 848 s.
2. Bush, Dzh.V. (2012). Ključovi rishennja / per. z anghl. N. Gherbish. [Decision Points]. Kyjiv: Brajt Star Pablisyngh, 512 s.
3. Vojtovych, O.I. (2016). M. Tetcher i R. Rejghan u spoghadakh suchasnykiv: politychni portrety [M. Thatcher and R. Reagan in their Contemporaries' Memoires: Political Portraits] // Visnyk ONU. Politychni nauky. Odesa. Tom 21. Vypusk 4 (27). S. 97–108.
4. Liljjeghren, Gh. (2010). Vid Tallinna do Turechchyny. Memuary shveda i dypломата / per. z anghl. A. Tarashhuk. [From Tallinn to Turkey – as a Swede and Diplomat] Kyjiv: Tempora, 352 s.
5. Albright, M. (2003). Madam Secretary. New York: Miramax Books, xvi, 720 p.
<https://archive.org/details/madamsecretary0000unse> URL: (Дата звернення: 6.08.2023)
6. Clinton, B. (1994). My Life. New York: Alfred A. Knopf, 2004. 957, xlii p.
[URL: https://archive.org/details/mylifecl00clin](https://archive.org/details/mylifecl00clin) (Дата звернення: 3.08.2023)
7. Kissinger, H. (1994). Diplomacy. New York: Simon & Schuster, 912 p.
[URL: https://archive.org/details/diplomacy00kiss/page/n7/mode/2up](https://archive.org/details/diplomacy00kiss/page/n7/mode/2up) (Дата звернення: 6.08.2023)
8. Kissinger, H. (2001). Does America Need a Foreign Policy? Toward a Diplomacy for the 21st Century. New York: Simon & Schuster, 318 p. URL: <https://archive.org/details/doesamericaneedf0000kiss/page/n9/mode/2up> (Дата звернення: 6.08.2023)
9. Major, J. (1999). The Autobiography. New York: HarperCollins Publishers, xxiii, 774 p.
[URL: https://archive.org/details/johnmajor00john/page/774/mode/2up?view=theater](https://archive.org/details/johnmajor00john/page/774/mode/2up?view=theater)
 (Дата звернення: 3.08.2023).
10. Thatcher, M. (2002). Statecraft. Strategies for a Changing World. London: HarperCollins Publishers, XXV, 486 p.
[URL: https://archive.org/details/statecraft00marg](https://archive.org/details/statecraft00marg) (Дата звернення: 3.08.2023)
11. The Future of the Balkans. An Interview with David Owen. The Editors // Foreign Affairs. Spring, 1993. Vol. 72. № 2. P. 1–9.

Voytovych O. I. The USA-British relations (1997–2009)

Review of the «special relationship» between the United States and Great Britain in the period 1997–2009 through higher bilateral relations and joint activities in solving international problems in Europe and the Persian Gulf region. As result relations have proven their effectiveness, and countries became interdependent. The purpose of article is to research the activities of the Anglo-American Union in modern international forms. At the same time, the author solved the following tasks: to give an assessment of the «special relations» of the two countries through the prism of overcoming crisis phenomena, relying on the analysis of memoir literature as a source of research. The methods of research are comparative-historical and systematic, which provide an opportunity to objectively cover the subject of scientific research. Bilateral opinions during the second administration of President B. Clinton and Prime Minister T. Blair were quite productive. The two leaders demonstrated complete mutual understanding, a commonality of philosophical and political views, which they called the «third way», but differences in overcoming internal political, socio-economic and foreign political problems. It was one of the strongest tandems in bilateral relations in the years after the end of the Second World War. It proved its effectiveness in resolving the Kosovo problem, successfully completing its mission in Northern Ireland. No less intense and effective were the exchanges between President J.V. Bush and T. Blair despite their certain differences in political and philosophical views. Tragic Horseshoes On September 11, 2001, two leaders who fought international terrorism in Afghanistan met with the United States. Their activity against the regime of S. Hussein, who was called in the production of weapons of mass destruction, is not key, but its evaluations are contradictory. However, the Iraqi leader's non-constructive approach to solving this issue, which has long challenged the countries of the region, is worthy of harsh criticism. Memoir literature was the main source of the study of the «special» American-British relations and gave an opportunity to consider a certain variety of points of view on question that was investigated.

Keywords: *England-American alliance, «special relations», «reasonable strategy», NATO expansion, Iraqi crisis, Ulster problem, Kosovo problem.*